

Andrzej Jermaczek

SYNANTROPIJNA POPULACJA GĘGAWY NAD JEZ. ZBĄSZYŃSKIM (ZACHODNIA POLSKA)

Synanthropic population of Greylag Goose *Anser anser* at the Zbąszyń Lake (western Poland)

Od kilkunastu lat, w rejonie Jez. Zbąszyńskiego (zachodnia Polska, gm. Zbąszyń, woj. wielkopolskie) występuje lęgowa populacja gęgawy *Anser anser*, cechująca się silnymi przejawami synantropizacji, zmniejszonym dystansem ucieczki przed człowiekiem i preferencją miejsc uczęszczanych i kształtowanych przez człowieka, szczególnie w okresie wychowu młodych.

Pierwsze lęgi gęgawy na Jez. Zbąszyńskim zanotowano już w latach 60. (Dzięciołowski Frankiewicz 1970, za Jermaczek et al. 1995), a później w latach 1978 – 81 (Jermaczek Jermaczek 1987). W latach 1980 – 1986 gniazdowało tam 1 – 4 par (Jermaczek et al. 1995). W tym czasie, podobnie jak w całej Polsce (Tomiałojć 1990), gęgawy nie wykazywały żadnych cech synantropizacji. Później liczebność gęgawy w rejonie jeziora systematycznie rosła, w początkach obecnego wieku gniazdowało tam już prawdopodobnie kilkanaście par (własne dane niepublikowane). Wówczas (lata 2001 – 2004) zanotowano też pierwsze przejawy synantropizacji – pojedyncze pary wodzące młode, żerujące na trawnikach w rejonie lub sąsiedztwie ośrodków wypoczynkowych w Zbąszyniu.

Obecnie (rok 2013) populacja lęgowa gęgawy w rejonie Jez. Zbąszyńskiego liczy co najmniej 25 – 30 par, skupionych przede wszystkim w północnej części jeziora oraz w rejonie przylegających do jego północno-wschodniego brzegu stawów. W okresie wczesnowiosennym (marzec – kwiecień 2013), podczas prowadzenia prac na potrzeby planu zadań ochronnych obszarów Natura 2000, w rejonie jeziora obserwowano od około 60 do 80 ptaków, w większości w parach lub niewielkich stadkach, a w okresie późnej wiosny i lata (maj – lipiec) po kilkanaście par z młodymi.

Ptaki żerujące na przybrzeżnych łąkach z reguły utrzymują dystans ucieczki 40 – 50 m (dawniej 150 – 200 m), jednak w obrębie plaż w Zbąszyniu i Nądni oraz stawów w Zbąszyniu, dopuszczają spokojnie zachowującego się obserwatora nawet na odległość kilkunastu metrów. Dotyczy to zarówno ptaków żerujących w okresie przystępowania do lęgów i wysiadania, jak i par wodzących młode.

W roku 2013 średnia liczba wodzonych piskląt w 9 obserwowanych w rejonie Jeziora Zbąszyńskiego stadkach z młodymi w wieku około 3 tygodni wynosiła 5,1, w 11 stadkach w wieku około 3 – 5 tygodni – 4,4, w 9 stadkach w wieku ponad 5 tygodni – 3,9. Biorąc pod uwagę średnią wielkość zniesienia wynoszącą 5,6 jaj (Fruziński 1973, za Jermaczek et al. 1995), przeżywalność młodych w populacji wydaje się znaczna, porównywalna np. z dobrze prosperującą w latach 1988 – 1995 populacją w dolinie Baryczy (Witkowski 2004), gdzie liczba wyprowadzonych młodych na parę, której lęg zakończył się sukcesem, wynosiła 3,6. Danych tych, z uwagi na niewielką próbę, nie należy jednak traktować jako statystycznie istotnych.

Synantropijne populacje gęgawy występują także na innych większych jeziorach w Polsce zachodniej i centralnej (Wylegała et al. 2010, 2012). Np. część populacji gniazdującej na jez. Gopło, po lęgach wyprowadza młode na trawniki w Kruszowicy (Wylegała et al. 2012). Zachowanie to jest prawdopodobnie reakcją na zmniejszoną w bezpośrednim sąsiedztwie

Fot. 1. Gęgawy z młodymi na plaży w Nądni nad Jez. Zbąszyńskim. Fot. Andrzej Jermaczek
Photo 1. Greylag Geese with young on the beach at the Zbąszyń Lake. Photo by Andrzej Jermaczek

Fot. 2. Gęgawy na groblach stawów w Zbąszyniu. Fot Tomasz Krzyśków
Photo 2. Greylag Geese on dikes of the ponds in Zbąszyń. Photo by Tomasz Krzyśków

człowieka presję drapieżników, przy jednoczesnym niewielkim, w uczęszczanych miejscach publicznych, zagrożeniu ze strony samego człowieka. W przypadku gęgawy dotyczyć to może przede wszystkim bielika *Haliaeetus albicilla* i/lub norki amerykańskiej *Mustela vison*, których istotnym składnikiem pokarmu są zarówno młode jak i dorosłe ptaki, np. w okresie pierzenia. Podobny efekt preferowania lokalizacji miejsc lęgów w sąsiedztwie zabudowy przez lęgowe populacje ptaków wodnych, na przykładzie łyśki *Fulica atra* i perkoza dwuczubego *Podiceps cristatus*, jako reakcję na zmniejszoną w tych obszarach penetrację i presję norki amerykańskiej, za pomocą badań telemetrycznych wykazali Brzeziński et al. (2012).

LITERATURA

- BRZEZIŃSKI M., NATORFF M., ZALEWSKI A., ŻMIHORSKI M. 2012. Numerical and behavioral responses of waterfowl to the invasive American mink: A conservation paradox. *Biological Conservation* 147: 68–78.
- DZIĘCIOŁOWSKI R., FRANKIEWICZ E. 1970. *Dzikie gęsi*. PWRiL. Warszawa.
- FRUZIŃSKI B. 1973. Ekologia ptaków Kostrzyńskiego Zbiornika Retencyjnego ze szczególnym uwzględnieniem *Anatidae*. *Roczn. AR w Poznaniu*, 30: 1-108.
- JERMACEK A., JERMACEK D. 1987. Ptaki przełomowego odcinka doliny Obry w okresie lęgowym. *Bad. Fizjogr. nad Pol. Zach.*, 36, C, 27-40.
- JERMACEK A., CZWAŁGA T., JERMACEK D., KRZYSKÓW T., RUDAWSKI W., STAŃKO R. 1995. *Ptaki Ziemi Lubuskiej*. Monografia Faunistyczna. Wydawnictwo Lubuskiego Klubu Przyrodników. Świebodzin.
- TOMIAŁOJĆ L. 1990. *Ptaki Polski – rozmieszczenie i liczebność*. PWN. Warszawa.
- WITKOWSKI J. 2004. *Anser anser* (L., 1758) – gęgawa. W: GROMADZKI M. *Ptaki (część I)*. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska. Warszawa, 7: 116-121.
- WYLEGAŁA P., BATYCKI A., KASPRZAK A. 2010. Awifauna lęgowa Przemęckiego Parku Krajobrazowego w 2008 roku. *Przeł. Przyr.* 21, 3: 58-68.
- WYLEGAŁA P., KRĄKOWSKI B., BATYCKI A., CIERPLIKOWSKI D. 2012. Zmiany liczebności lęgowych ptaków wodno-błotnych w Nadgoplu w latach 1988–2011. *Ornis Polonica*, 53: 50–63.

Summary

The occurrence of synanthropic population of ca. 25-30 pairs of Greylag Goose *Anser anser* at the Zbąszyń Lake (western Poland) is discussed in the note. Synanthropisation in this population has been observed since 2001-2004. Birds grazing on coastal meadows tend to keep a get-away distance of about 40-50 m, however pairs with young on the beaches in Zbąszyń and Nądnia as well as on the ponds in Zbąszyń allow the presence of observers within several meters. Synanthropic populations of Greylag Goose occur at other bigger lakes in western and central Poland. The discussed behaviour may be a reaction for significantly decreased pressure of predators, such as White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla* and American Mink *Mustela vison*, in direct human surroundings.

Adres autora:

Klub Przyrodników
ul. 1 Maja 22
66-200 Świebodzin
e-mail: andjerma@wp.pl